

מפגש 4

מלאכות המצויות בבית הכנסת - חשמל

סימן שז

דיני שבת התלויים בדבור. ובו כ"ב סעיפים:

סעיף ה

אמירה לנכרי באיסור שבות

דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשות בשבת (ט) אלא משום שבות מותר לישראל לומר לא"י לעשותו בשבת (כ) והוא שיהיה שם (כא) מקצת חולי או יהיה צריך לדבר (כב) צורך הרבה או מפני מצוה כיצד אומר ישראל לא"י בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה או להביא

משנה ברורה

אין לדמות שבות
ודע שאין מדמין דבר לדבר בענין השבותין ואין לך במ להתיר אלא מה שאמרו חכמים דלגבי מילה לא התירו שבות דאמירה לא"י במקום מלאכה דאורייתא כמ"ש סימן של"א ס"ו וגבי לוקח בית בא"י מותר כמ"ש סימן ש"ו ס"א:

(כב) צורך הרבה. עיין במ"א שמסיק דדוקא במקום הפסד גדול אבל בלא"ה אין להקל כלל ובא"ר מפקפק אפילו באופן זה ועיין בס"ט לענין סחורה הנפסדת ע"י גשמים:

(יט) אלא משום שבות. אבל דבר שאיסורו מה"ת אסור ע"י א"י אפילו לדבר מצוה כדלקמן בסימן של"א ס"ו וע"כ אסור לומר לא"י להדליק נר כדי ללמוד ולהתפלל:

(כ) והוא שיהיה שם וכו'. דכיון שהאיסור אינו אלא מדרבנן ואיסור אמירה לא"י הוא ג"כ רק מדרבנן והוי שבות דשבות לא גזרו באופנים אלו:

(כא) מקצת חולי. דאלו בחולי ממש הכולל כל הגוף או שיש בו סכנת אבר אפילו ישראל עושה שבות אחד דעה כמ"ש סימן שכ"ח ס"ז.

שבות
ולא
מלאכה

בחולי
ממש

מים דרך חצר שלא עירבו לרחוץ בו המצטער (כג) ויש
אוסרין: הגה: ולקמן סי' תקפ"ו פסק להתיר וע"ל סי' רע"ו דיש
מקילין (כד) אפילו במלאכה דאורייתא וע"ש ס"ג:

משנה ברורה

חולקין עליה ואך לענין מילה מצדד
המ"א לקמן בסימן של"א לסמוך על
דעה זו ועיין בא"ר שם.

(כג) ויש אוסרין. דס"ל דוקא במילה
שרי הגמרא שבות דשבות [כגון
להביא דרך חצר שאינה מעורבת
האיזמל ע"י א"י למול בן] משום
דהיא עצמה דחיא שבת אבל לא
לצורך מצוה אחרת.

ועיין בלבוש ובא"ר דהלכה כדעה א':
(כד) אפילו במלאכה דאורייתא. ע"י
א"י במקום מצוה.

הכרעה
להתיר

יהו כבר כתב רמ"א לעיל דיש
להחמיר בזה וכן עיקר כי דעה זו היא
רק דעת יחידאה והרי"ף והרא"ש
והרמב"ם ועוד כמה גדולי ראשונים

בדאורייתא
להחמיר

אמירה
לנכרי
שיאמר
לנכרי
דע דמה דקי"ל אמירה לא"י שבות
הוא אפילו אם אומר לא"י שיאמר
לא"י אחר לעשות לו מלאכה בשבת
[הגאון מו"ה גרשון בעל עבודת
הגרשונים] והחות יאיר בסימן נ"ג
מצדד להקל בזה וכ"ש בדבר שאינו
אלא משום שבות ועיין בספר החיים
שכתב דבמקום הפסד גדול יש
לסמוך על המקילין ועיין לעיל במה
שכתבתי ס"ק י"א דשייך גם כן הכא:

סימן רעו

דיני נר שהדליק א"י בשבת. ובו ה' סעיפים:

סעיף ב

הנאה מנר שהדליק גוי בשבת; אמירה לגוי בהדלקת הנר

ישראל וא"י שהסיבו יחד והדליק א"י נר (טו) אם רוב א"י מותר להשתמש לאורו ואם רוב ישראל או אפי' (טז) מחצה על מחצה אסור ואם יש הוכחה (יז) שלצורך א"י מדליקה כגון שאנו רואים (יח) שהוא משתמש לאורה (יט) אף על פי שרוב ישראל מותר:

הגה: י"א דמותר לומר לא"י להדליק לו נר (כ) לסעודת שבת משום דסבירא ליה דמותר (כא) אמירה לא"י אפי' במלאכה גמורה (כב)

משנה ברורה

אדעתא ידידיה עביד ונר לאחד נר למאה:

(כ) לסעודת שבת. היינו שיושב בחשך ואין לו שום נר לאכול אבל אם גמר סעודתו אף שעדיין לא בירך בהמ"ז או שיש לו נר אחד פשיטא דאסור לצוות לא"י להדליק לו דהוי שבות שלא במקום מצוה מיהו אם יש לו שום נר ועבר וצוה לא"י להדליק לו נר אחר שרי ליהנות ממנו בעוד שהנר הראשון דולק כמ"ש בסעיף ד':

(כא) אמירה לא"י. אבל שבות ליהודי דישאל עצמו לכו"ע אסור אפילו במקום מצוה:

(כב) במקום מצוה. ולבנות בהכ"נ בשבת ע"י א"י כתב המ"א דאסור אפילו לדעת העיטור ועיין בפמ"ג

(טו) אם רוב א"י. דמסתמא אדעתא דרובא קעביד ואפילו אם אח"כ נתרבו ישראל ונתוספו עליהן או שהלכו להן הא"י וכן להיפוך ברוב ישראל:

(טז) מחצה על מחצה. הטעם משום דליכא למיקם עלה דמלתא אם בשביל א"י עביד או בשביל ישראל עביד וי"א משום דבמחצה על מחצה מסתמא לשם שניהם נעשה:

(יז) שלצורך א"י. ר"ל לצורך עצמו וכדמסיים לבסוף וה"ה אם יש הוכחה שהדליק בשביל איזה א"י אחר. ואם אנו יודעין שעשה גם בשביל ישראל אסור כ"כ המ"א ועיין בבה"ל שהארכנו בזה:

(יח) שהוא משתמש. היינו מיד:

(יט) אף על פי וכו'. דמסתמא כשהדליק מתחלה נמי העיקר

גם כשהלכו הגויים

במקום מצוה (ר"ן ס"פ ר"א דמילה נשם העיטור) שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לא"י להדליק נרות לצורך סעודה בפרט בסעודת חתונה או מילה (כג) ואין מוחה בידם ויש להחמיר במקום (כד) שאין צורך גדול (כה) דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו (כו) וע"ל סי' ש"ז:

משנה ברורה

ובפמ"ג מצדד להקל להדליק ע"י א"י במו"ש לצורך מצוה אף כשהוא עדיין בין השמשות וכ"ש בערב שבת בין השמשות לצורך מצוה דבדאי מותר כדלקמן בסימן שמ"ב עי"ש:

(כה) דהא רוב וכו'. ומ"מ מותר לומר לא"י לתקן את העירוב שנתקלקל בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול וכדאי הוא בעל העיטור לסמוך עליו להתיר שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה דרבים [ח"א בשם המ"מ] וכעין זה דעת הפמ"ג לעיל בסוף ס"ק כ"ב:

(כו) ועיין לקמן. ר"ל דשם ג"כ מבואר דלא כבעל העיטור:

שמסיק משום דהוי מצוה שאינה עוברת שיכול לבנותו בחול ועיין בסימן רמ"ד במ"א שהוא אסור לעשות דבר זה אף בקבלנות אם לא שיש חשש שמא יתבטל ח"ו עי"ז בנין הבהכ"נ לגמרי דאז יש להקל בקבלנות ואפשר דאף ע"י שכירות מותר בכה"ג אם לא ירצה הא"י בקבלנות [פמ"ג]:

(כג) ואין מוחה. ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין [ב"ח ומ"א]:

(כד) שאין וכו'. ושל"ה החמיר אף לצורך גדול ושכן ראה נוהגים בקהלות חשובים שיושבים בחשכה במוצאי שבת אפילו בחתונה עד שאמרו הקהל ברכו וכן נהג הגאון הר"ש כשהיו סועדים אצלו סעודה שלישית.

במוצ"ש
אם
לחכות
ל'ברכה'

תיקון
העירוב
בשבת

סימן שמג

דיני קטן בשבת. ובו סעיף אחד:

סעיף א

הפרשת קטן מאיסורי דאורייתא ודרבנן; תשובה לקטן שחטא

קטן אוכל ^(א) נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ^(ב) אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו ^(ג) (מאיסור דאורייתא).

משנה ברורה

בהם ולהפרישם מזה וכן ממחלוקת ושקר וקללות ובעו"ה כמה נכשלין בזה שהם מניחין לבניהם לדבר לשה"ר ורכילות ולקלל ונעשה מורגל בזה כל כך עד שאפילו כשנתגדל ושומע שיש בזה איסור גדול קשה לו לפרוש מהרגלו שהורגל בזה שנים רבות והיה הדבר אצלו בחזקת היתר.

ודע דשעור החינוך במ"ע הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי ענינו כגון היודע מענין שבת חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית וכו"ל בסימן י"ז וכן כל כיו"ב בין במ"ע של תורה בין בשל ד"ס.

אבל החינוך בל"ת בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בע"כ מלאכול מאכלות אסורות או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה כיון שאינו מבין

(א) נבלות. וה"ה כל שאר אסורים וכן חלול שבת אם עושה לדעת עצמו אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו וכדלעיל בסימן של"ד סכ"ה ע"ש במ"ב:

(ב) אבל אביו וכו'. דאפילו לחנך בניו ובנותיו במצות הוטל עליו כדכתיב חנוך לנער על פי דרכו וכ"ש להפרישם מאיסור דמוטל על האב ויש מאחרונים שסוברין דמצות חינוך מוטל גם על האם:

(ג) מאיסור דאורייתא. באמת אפילו מאיסורא דרבנן חייב להפריש כמו דצריך לחנכו במצות דרבנן וכדלעיל בסק"ו ס"א אלא נ"מ דבאיסור דרבנן אם לא הפרישו האב אין ב"ד מוחין בידו אבל באיסור דאורייתא ב"ד מוחין ביד האב להפרישו והגר"א פירש דלהכי נקט מאיסור דאורייתא דמאיסור דרבנן פעמים שאין צריך להפרישו ואף ליתן לו לכתחלה מותר דהיינו בשצריך לכך וכגון רחיצה וסיכה ביוה"כ.

ופשוט דאם שמע לבנו ובתו הקטנים שהם מדברים לשה"ר מצוה לגעור

דווקא כשעושה לעצמו

מצות חינוך לאב ולאם

בין דאורייתא לדרבנן

חינוך בלה"ד וכיו"ב

חינוך במצוות נעשה

חינוך במצוות לא תעשה

ולאכילו בידים (ד) אסור (ה) אפילו דברים שאסורים מדברי
סופרים וכן אסור (ו) להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי'
בדברים שהם משום שבות:

משנה ברורה

משחק
באיסור

ולכן אסור ליתן לתינוק דבר מאכל
של איסור אפילו לשחק בו שמא
יאכלנו דהוי כמאכילו בידים [מ"א]:

אמירה
לנכרי
באיסור
לקטן

(ה) אפילו וכו'. ולומר לא"י שיתן
דבר איסור לתינוק ג"כ אסור וכמו
בכל איסורין דאמירה לעו"ג אסור
וכ"ש לומר לתינוק בעצמו שיאכל
דאסור [אחרונים] ואם התינוק צריך
לכך כגון שהוא קצת חולה מותר
לומר לעו"ג להאכיל אותם אפילו
בדבר שהוא אסור מן התורה וכן
נוהגים בפסח שמצוים לעו"ג לישא
התינוק אל ביתו ולהשקותו חמץ
[וכן אם הוא צריך לשתות סתם יינם
שהמים היזק לו יצוה להעו"ג ליתן
לו] ואם התינוק חולה וא"א לשאת
אותו חוץ לבית יבקש מעו"ג שיתן
להתינוק חמץ והעו"ג מביא החמץ
ומעמידו בבית דהו"ל חמצו של
עו"ג בבית ישראל דאינו עובר עליו
בבל יראה ואז אפילו הולך העו"ג
לפעמים יכול לצוות לקטן ליתן לזה
לשתות אבל הוא לא יגע בו שמא
יאכל ממנו כמ"ש סימן ת"מ אך בכל
זה יזהר שלא יקדים לו דינר דעי"ז
יהיה קנוי לו החמץ [מ"א וש"א]:

(ו) להרגילו בחילול שבת וכו'. כגון
שיאמר לו הבא לי מפתח ואפילו
דרך כרמלית:

כלל הענין מה שמונעו ומפרישו וכן
אם הוא כהן אין צריך להוציאו
מבית שהטומאה בתוכו אא"כ הוא
בר הבנה אזי מצוה על אביו
להוציאו כדי להפרישו מן האיסור
מחמת מצות חינוך.

ולהכניסו בבית שטומאה בתוכו וכן
לספות לו בשאר איסורים אסור
אפילו בתינוק שאינו בר הבנה עדיין
וכמו שנכתוב לקמיה ומ"מ אשת
כהן מעוברת שקרבו ימיה ללדת
מותרת ליכנס לכתחלה באהל המת
דאף שנראה לנו שודאי תלד שם ולד
ושמא יהיה זכר ויטמא שם אפ"ה
מותר דס"ס הוא שמא יהיה נקבה
ושמא יהיה נפל:

לספות
איסור
בידיים

(ד) אסור. לכל אדם ואפילו התינוק
אינו בר הבנה כלל ודבר זה הוא
אסור מן התורה וילפינן לה מדכתיב
בשרצים לא תאכלום וקרא יתירא
הוא וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכילום
לקטנים וכן בדם כתיב כל נפש מכם
לא תאכל דם וקבלו חז"ל דר"ל לא
תאכיל לקטנים וכן בטומאת כהנים
כתיב אמור ואמרת ואחז"ל אמור
לגדולים שיאמרו לקטנים. והנה
משלש מצות אלו אנו למדין לכל
התורה כולה דכל איסורי תורה אסור
להאכילם או לצוותם שיעברו.

הגה: וי"א דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך אבל הגיע לחינוך ^(ז) צריכים להפרישו (מוס' פרק כ"ב). ^(ח) וי"א דלא שייך חינוך לבית דין אלא לאב בלבד ^(ט).

וקטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו אף על פי שא"צ תשובה כשיגדל מ"מ ^(ט) טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אף על פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין (פסקי מהר"א סי' ס"ג):

משנה ברורה

(ח) וי"א דלא שייך וכו'. לאו דעה חדשה היא אלא דעת המחבר לעיל:

(ט) מוב' לו. קטן שגנב או שהזיק ראוי לב"ד להכותו שלא ירגיל בה [וכן חבלה וביוש וכל דברים שבין אדם לחבירו ב"ד מצווין להפרישו שלא יארע תקלה על ידו] אבל אין צריך לשלם אם אין הגנבה בעין.

וכ"ז מדינא אבל לפני משורת הדין בין שחבל בו בגופו או שהזיק לו בממונו צריך לשלם לו [ט"ז וח"א] וכך משמע מהגר"א:

(ז) צריכים להפרישו. ס"ל דכיון דהגיע לחינוך מוטל על כל אדם להפרישו מאיסורא כמו על אביו והא דקי"ל דאין מצווין להפרישו בשלא הגיע לחינוך ועיין בח"א שדעתו דלענין איסורא דאורייתא יש להחמיר כדעה זו וע"כ אם העו"ג רוצה להאכיל לקטן ישראל שהגיע לחינוך דבר שאסור מדאורייתא מוטל גם על אחרים למחות בידו אבל בדבר שאיסורו מדרבנן אין מוטל רק על האב:

בין
דאורייתא
לדרבנן

לפנים
משורת
הדין

סימן שיח

דין המבשל בשבת. ובו י"ט סעיפים:

סעיף א

הנאה ממעשה שבת

(א) המבשל^(ב) בשבת (או שעשה^(ג) אחת משאר מלאכות) (טור)

משנה ברורה

שרפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך ה"ז חייב משום מבשל [רמב"ם בפ"ט] וע"כ יש לזהר מאד שלא להניח עצים לחים על התנור ליבשן אחר שקיעת החמה דהוא חשש דאורייתא.

צלייה
חלקית

הניח בשר ע"ג גחלים אם נצלה צליה גמורה כשיעור גרוגרת חייב ואפילו הגרוגרת אינה במקום אחד אלא מתלקט משנים ושלשה מקומות ג"כ חייב ואפילו אם לא היה צליה גמורה רק כמאב"ד ג"כ חייב אלא דבזה שאינו צליה גמורה צריך שיהיה הבשר צלוי משני הצדדים של הבשר דוקא וא"ל פטור [כן כתב הרמב"ם שם בהלכה ה'].

חצי
שיעור
אסור

וכ"ז הוא לענין חטאת אבל איסורא יש בכל גווניו וכן מה שכתב הרמב"ם מתחלה לענין צליה השיעור גרוגרת הוא ג"כ רק לענין חיוב חטאת אבל איסור דאורייתא יש בכל גווניו כדקי"ל חצי שיעור אסור מן התורה [שבת ע"ד גמ' ורש"י שם]:

אם יש
קנס בספק

(ב) בשבת. וכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו או

(א) המבשל וכו'. אחד המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים [ר"ל אף דמים ראוי לשתייה בלא בישול וה"ה חלב מ"מ חייב כיון דמשתבח ע"י הבישול] ואחד האופה את הפת הכל ענין אחד הוא [דאפיה הוא מענין בישול אלא שאפיה הוא בפת ובישול הוא בשארי דברים].

פרטי אב
המלאכה

המתוך אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת ה"ז תולדת מבשל [שהרי בחימומו הוא מרככו שיהא ראוי לתקנו ולעשות ממנו כלי והרי הוא מרפה דבר הקשה] וכן הממסס את הדונג [שעוה] או את החלב או את הזפת והכופר והגפרית וכיוצא בהן ה"ז תולדת מבשל וחייב וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס חייב משום מבשל [דקודם שמתחזק הכלי ונצרך בהכבשן ונעשה חרס כראוי מתבשל בה טיט של הכלי] וכן הנותן חתיכת עץ בתנור כדי שיתייבש וידוע שמתחלה הוא מתרפה ויוצא ממנו הלחלווחית חייב משום מבשל כללו של דבר בין

תולדות
המלאכה

שלחן ערוך עם משנה ברורה

במוזד אסור לו (ד) לעולם ולאחרים (ה) מותר למוצאי שבת מיד (ו) ובשוגג אסור בו ביום (ז) גם לאחרים ולערב מותר גם לו מיד (ואם אמר לאינו יהודי לעשות לו מלאכה בשבת ע"ל סימן ש"ז סעיף כ'):

משנה ברורה

שהישראל לא ישמע לו דאין אדם חוטא ולא לו.

כשיו"ט
חל
בראשון

אם היה במו"ש יום טוב אפילו בישל בהיתר כגון שבישל בשבת לחולה מ"מ אסור לבריא גם ביום טוב ראשון דאין שבת מכין ליו"ט.

כשנתערב
באחרים

אם נתערב בשבת אותו דבר שנתבשל במזיד באחרים דעת המ"א דאינו מתבטל ואסור לו בשבת ליהנות מזה דכיון דלמו"ש יהיה מותר לאחרים מקרי דבר שיש לו מתירין דאינו בטל אפילו באלף ומה שכתב ביו"ד סוף סימן ק"ב היפוך זה נדחק המ"א לישבו ועיין בחות דעת שם שחולק עליו וכ"ז להמבשל בעצמו אבל לענין אחרים לכו"ע מקרי דבר שיש לו מתירין:

(ו) ובשוגג. שגג בדין או שכח כ"ז בכלל שוגג הוא:

במקום
הצורך
פסקו כר'
מאיר
בשוגג

(ז) גם לאחרים. הנה בגמרא פליגי בענין שוגג ומזיד ר"מ ור' יהודה ודעת השו"ע הוא דעת ר' יהודה שכן הסכימו הר"ף והרמב"ם והגאונים והגר"א הסכים בבאורו לשיטת התוספות וסייעתם דפסקו כר' מאיר דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מו"ש ובשוגג מותר גם לו מיד. ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבשול בשוגג:

בשאר מלאכות כה"ג אין לאסור בדיעבד דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו וספיקא דרבנן לקולא [פמ"ג באות יו"ד וכעין זה כתב המג"א בסימן שכ"ג סק"א ועיין בסקל"ב וצ"ע]:

במלאכה
דרבנן

(ג) אחת משאר מלאכות. ואם היא מלאכה דרבנן עיין בביאור הגר"א שהאריך להוכיח דלכו"ע אם עשה אותה בשוגג אין לאסור בדיעבד ליהנות ממנה ועיין בבה"ל:

הנאת
דמים

(ד) לעולם. ליהנות מאותה מלאכה דקנסוהו רבנן ומ"מ מותר לו ליהנות מדמיה של המלאכה.

אם
בליעות
הקדירה
נאסרו

כתב המג"א בשם הרשב"א דגם הקדירה שבישל בה בשבת אסורה לו לבשל בה מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו ודוקא המבשל לבריא אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה:

(ה) מותר למו"ש מיד. ואפילו למי שנתבשל בשבילו דלא בעינן להמתין בכדי שיעשו אלא במלאכה הנעשית ע"י א"י בשביל ישראל משום דקל בעיניו איסור דאמירה לעו"ג ויבוא לעשות כן פעם אחרת כדי שיהיה מוכן לו במו"ש מיד אבל דבר שנעשה ע"י ישראל בידים ודאי ליכא למיחש דעי"ז שנתיר למו"ש מיד יבא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת בשביל זה ועוד

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

שמדליק בשביל עצמו כגון שאנו רואים שהוא משתמש לאורה (מיד) אע"פ שהרוב ישראל מותר להשתמש לאורה וכן אם יש הוכחה שמדליק בשביל נכרי אחר אבל אם יש הוכחה שמדליק לצורך ישראל ולצורך נכרי אע"פ שהרוב נכרים אסור:

סעיף ח

בקצת מקומות נהגו רבים להקל באמירה להנכרי להדליק נרות לצורך סעודה כשנכבו הנרות ואי אפשר לאכול בחשך ויש שלמדו זכות על שלא מיחו בידם חכמים לפי שסומכין על מי שאומר שלא גזרו על שבות של אמירה לנכרי במקום מצוה אפילו לומר לו לעשות מלאכה גמורה של תורה ומכל מקום אם נר אחד דלוק עדיין ויכולים לאכול אצלו אסור לומר לנכרי שידליק עוד שאין כאן מצוה כל כך לדחות בשבילה שבות של אמירה לנכרי (ואם הדליק מעצמו מותר ליהנות ממנו אף לאחר שכבה הראשון כיון שעונג שבת תלוי בזה כמו שיתבאר). אבל כל אדם צריך להחמיר לעצמו שלא לומר לנכרי להדליק נר אע"פ שיושב בחושך ואינו יכול לאכול סעודת שבת לפי שרבו האומרים שלא התירו

סימן רעו

סעיף ו

וכל זה כשהדליק בשביל ישראל אבל אם הדליק בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר מותר לכל ישראל להשתמש לאורו אפילו הנר של הישראל שאין גוזרים שמא יאמר לנכרי שידליק בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר וכן אם הדליק לצורך חולה אפילו שאין בו סכנה או לצורך קטנים שדינם כחולה שאין בו סכנה לכל דבר מותר לבריאים להשתמש לאורו שאין כאן גזרה שמא יאמר לנכרי להדליק בשביל החולה שהרי דבר מותר הוא אפילו לכתחלה:

סעיף ז

ישראלים ונכרים שהסיבו יחד ובא נכרי והדליק להם נר אם רוב המסיבה נכרים מותר להשתמש לאורו ואם רובה ישראל אסור להשתמש לאורו שמן הסתם מתכוין המדליק לצורך הרוב ואם מחצה ישראל ומחצה נכרים ג"כ אסור שמן הסתם הוא מכוין לצורך שניהם ואף אם ספק לאיזה מהם מדליק הולכים להחמיר בספק זה. וכל זה כשמדליק סתם שמן הסתם כוונתו בשביל המסובין אבל אם יש הוכחה

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

לכאן כדי ליהנות כאן לאורו או מפני שצריך למקום שהיה הנר עומד שם אבל אסור לטלטל על ידי נכרי כדי להצניעו כדי שלא יגנב לפי שטלטול זה הוא לצורך הנר שהוא מוקצה ואין היתר לישראל לטלטל מוקצה אפילו בטלטול מן הצד כשטלטלו הוא בשביל המוקצה עצמו כמו שיתבאר בסי' שי"א. (ואף שיתבאר שם שכל טלטול מן הצד שהוא על ידי גופו שלא בידיו יכול לטלטלו אפילו לצורך המוקצה ושאר טלטול מן הצד שהיה על ידי דבר אחר שבידיו אין היתר אלא כשטלטלו לצורך מקומו אבל לא כשצריך להשתמש בגוף המוקצה ואם כן זה הנר אם יטלטלנו על ידי דבר אחר שבידיו לא יוכל לטלטלו כדי ליהנות מאורו כאן במקום שמביאו וגם א"א כלל להביאו על ידי הטלטול מן הצד של דבר אחר שבידיו ואם יטלטלנו על ידי גופו כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בזה יכול לטלטלו אף בשביל שלא יגנב אעפ"כ אין להתיר לומר לנכרי שיצניענו לפי שאותם המתירים טלטול כדרכו על ידי נכרי כשיש היתר לישראל מן הצד הם סוברים שאף על ידי

שבות במקום מצוה אלא שבות דשבות כמו שיתבאר בסי' ש"ז ודבריהם עיקר לפיכך אין להקל כלל בזה אפילו לצורך גדול אלא שאין למחות בהמקילין שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים:

סעיף ט

אבל לומר לנכרי שיביא לו נר הדלוק כבר במקום אחר יש מתירים אפילו אם אפשר לו בלעדו בין נר של שוה וחלב בין נר של שמן לפי שטלטול הנר אינו אסור אלא מפני שהוא מוקצה כמו שיתבאר בסי' רע"ט וכל מוקצה מותר לטלטלו בטלטול מן הצד כמו שיתבאר בסי' שי"א וכיון שהישראל בעצמו היה יכול להביא הנר לכאן בהיתר בטלטול מן הצד כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בזה כשמביאו הנכרי באיסור בטלטול גמור אין בכך כלום שלא אסרו לעשות ע"י נכרי בשבת אלא דברים שאין שום היתר לישראל לעשות בעצמו ואין להורות היתר זה אלא לבני תורה אבל לעמי הארץ אין להתיר שלא יתרגלו באמירה לנכרי וידמו דבר לדבר ויקילו יותר:

סעיף י

במה דברים אמורים כשמביאו

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

עושה בשביל ישראל כיון שהנר הוא של ישראל כמו שנתבאר בסי' רע"ו. אבל מותר לומר לנכרי איזה ציווי שיבין ממנו לעשות מלאכה אחר השבת או לרמוז לו מלאכה לעשותה אחר השבת שלא נאסר אלא דיבור בלבד שנאמר ודבר דבר. ואם אינו אומר לו שום ציווי אלא שאומר לפניו איזה דבר שמבין ממנו לעשות מלאכה בשבת הרי זה מותר כגון נכרי שהביא אגרת חתומה או קשורה שאין ישראל יכול לפותחה ולקוראה יכול לומר להנכרי איני יכול לקרותה כל זמן שאינה פתוחה והנכרי פותחה מעצמו שהרי אינו אומר לו שום ציווי אפילו ברמז אלא שהנכרי מבין מעצמו שצריך לעשות כן (ולדעת עצמו הוא עושה להשלים פעולתו בשליחות אגרת זו ולכך אין צריך למחות בידו):

סעיף ח

מותר לומר לנכרי אחר השבת מדוע לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה אין בכך כלום כיון שאומר לו כן בחול ואין באמירתו זו שום (רמז) ציווי לעשותה בשבת הבאה אלא שהנכרי מבין כן מעצמו (והוא

גופו אין היתר לטלטל לצורך המוקצה עצמו אלא כדי להשתמש בגוף המוקצה או מפני שצריך למקומו ואין להקל יותר ממה שהם עצמם מקילים):

סימן שז

סעיף ו

כל דבר שאסור לעשות בשבת מן הדין אסור לומר לנכרי אפילו מבעוד יום לעשותו בשבת אפילו אינו צריך לדבר זה עד לאחר השבת כגון שאומר לו קודם השבת לשכור לו פועלים בשבת שיעשו לו מלאכה אחר השבת אבל דבר שאינו אלא חומרא בעלמא לישראל עצמו יכול לומר לנכרי בשבת לעשותו:

סעיף ז

כל דבר שאסור לומר לנכרי לעשותו בשבת אסור אפילו לרמוז לו לעשותו והוא הדין שאסור לומר לו איזה ציווי לעשות דבר המותר בענין שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה בשבת כגון לומר לנכרי שיקנח חוטמו כדי שיבין שיסיר הפחם שבראש הנר שהרי זה כמצווה להסיר הפחם אלא שהוא ברמז ואפילו אם הנכרי בא מעצמו להסיר הפחם בלא רמיזה הישראל צריך למחות בידו אם

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

הפסד). וכל זה בדבר שעושה אותו הנכרי בשבת כדרך שהוא עושה בחול אבל דבר שמשנה בעשייתו מדרך החול אף על פי שהוא שבות גמור מותר לעשותו אפילו ע"י ישראל במקום צער כמ"ש בסימן שכ"ח ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (ע"י סימן של"ו):

סעיף לג

אם באו מים שוטפים ומפסידים נכסיו או שנתרועעו חביות של יין והולך לאיבוד מותר לקרות נכרי לשם אע"פ שיודע שבודאי יתקן הנכרי מעצמו את ההפסד במלאכה גמורה רק שיזהר שלא לומר לו שום רמז צווי לתקן אבל מותר לומר לפניו כל המציל הפסד זה אינו מפסיד שכר טרחו שכמו שהתירו בדליקה לומר בפני נכרים כל המכבה אינו מפסיד כך התירו בכל הפסד ויש אומרים שלא התירו אלא בדליקה לבד והמיקל כסברא הראשונה בכל הפסד מרובה לא הפסיד:

סימן שיח

סעיף א

המבשל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות במזיד אסור לו

שעשיית מלאכה זו היא בענין שאין צריך למחות כשרואה את הנכרי עושה אותה בשבת כגון שאין המלאכה נעשית בחפצים של ישראל והנכרי (אינו) שכירו של ישראל אלא רגיל לעשות לו בטובת הנאה ע"י סי' רמ"ד (ורנ"ב):

סעיף יב

דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לנכרי לעשותו בשבת והוא שיהיה שם מקצת חולי אף על פי שאינו כולל את כל הגוף ולא סכנת אבר או לצורך מצוה אומר ישראל לנכרי לעלות באילן בראש השנה כדי להביא משם שופר לתקוע בו או לומר לו שיביא לו חמין בשבת מחצר לחצר שאין ביניהם עירוב (או דרך כרמלית ע"י במ"ש סי' שכ"ה) כדי להרחיץ בהם המצטער. ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד לא גזרו על שבות כגון לטלטל ע"י נכרי סחורה מוקצה הנפסדת ע"י גשמים (ואפילו להביאה לבית דרך כרמלית אם אי אפשר בענין אחר) ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (והוא הדין לצורך גדול אע"פ שלא שייך שם

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

שעשה איסור של תורה החמירו לקנוס בו ביום כמו במזיד שאסור גם לאחרים גזרה שמא יבשל במזיד ויאמר שוגג הייתי אבל לערב מותר גם לו מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו מטעם שנתבאר:

סעיף ב

אם עשה על פי הוראת חכם שטעה נקרא שוגג והוא הדין השוכח שהוא שבת או שהיא מלאכה:

סעיף ג

אם חל יום טוב במוצאי שבת אסור עד מוצאי יום טוב מפני שאין שבת מכינה ליום טוב ויש אומרים שאין הכנה שייך בזה מטעם שיתבאר בסי' תק"א ויש לחוש לסברא הראשונה:

סעיף ד

אם בישל במזיד ונתערב התבשיל במוצאי שבת בתבשילין אחרים בטל ברוב ואינו נקרא דבר שיש לו מתירין דהיינו שאפשר לאחרים לאכול התערובות הזה בהיתר גמור שלא מחמת ביטול ברוב מפני שאינו נקרא דבר שיש לו מתירין אלא כשיש צד היתר למי שנאסר לו אבל כאן אין היתר

לעולם ליהנות מאותה מלאכה משום קנס וגם הקדרה שבישל בה אסורה לו לעולם מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו אבל לאחרים מותר אף התבשיל במוצאי שבת מיד ואין צריכים להמתין בכדי שיעשו אף אם בישל בשבילם שלא הצריכו להמתין כן אלא בנכרי העושה בשביל ישראל שאם נתיר לו ליהנות במוצאי שבת מיד יש לחוש שמא יאמר לו לעשות בשבת כדי שיהיה הדבר מוכן לו במוצאי שבת מיד שאיסור האמירה לנכרי קל בעיני הבריות וכן אפילו בישראל העושה אלא שהתחיל מבעוד יום עשייתו בדבר שאסור להתחיל כמו שנתבאר בסי' רנ"ג שאיסור זה ג"כ קל בעיני הבריות ויש לחוש שיעבור עליו בשביל שיהא מוכן לו במוצאי שבת מיד ולכן הצריכו להמתין בכדי שיעשו גם לאחרים גזרה שמא יאמרו לאחר שיתחיל להם מבעוד יום אבל אין לחוש כלל שמא יאמר לישראל לעשות לו מלאכה בשבת בשביל ליהנות ממנה במוצאי שבת מיד ועוד שהישראל לא ישמע לו שאין אדם חוטא ולא לו. וכן אם היה שוגג אסור בו ביום גם לאחרים שכיון

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

שמחוייב מדברי סופרים לגעור בהם ולהפרישם מלעבור על לא תעשה ואפילו על איסור של דברי סופרים ואם איננו מפרישם מאיסור של תורה צריכים הבית דין למחות בידו אבל אם אינו מפרישם מאיסור דברי סופרים אין צריך למחות בידו:

סעיף ג

ושיעור החינוך במצוות עשה הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי עניניו כגון היודע מענין שבת חייב לשמוע קידוש והבדלה היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית כמ"ש בסי' י"ז וכן כל כיוצא בזה בין במצות עשה של תורה בין בשל דברי סופרים. אבל החינוך בלא תעשה בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בעל כרחו מלאכול מאכלות אסורות או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמונעו ומפרישו. וכן אם הוא כהן אין צריך להוציאו מבית שהטומאה בתוכו אלא אם כן הוא בר הבנה אזי אביו מצווה להוציאו:

בלא ביטול ברוב אלא לאחרים שלא נאסר להם כלל ממוצאי שבת ואילך אבל אם נתערב בשבת כיון שבו ביום חל עליו שם דבר שיש לו מתירין לגבי אחרים שאין בטל להם ברוב חל עליו שם דבר שיש לו מתירין גם לגבי המבשל ונאסר לו התערובות הזה לעולם:

סימן שמג

סעיף א

קטן העובר על דברי תורה להנאתו כגון שאוכל נבלות או שמחלל שבת לצרכו אין בית דין מצווין להפרישו אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו מדברי סופרים כמ"ש בסי' של"ד ואם הוא דבר המתפרסם לרבים ויש לחוש שיטעו השומעים לומר שדבר זה מותר הוא צריך למחות בו אע"פ שעושה לדעת עצמו כגון שתוקע בראש השנה שחל להיות בשבת שהקול נשמע לרבים ויבאו לטעות ולומר שתוקעין גם כשחל בשבת:

סעיף ב

וכל זה באחרים אבל אביו כיון שהוא מצווה מדברי סופרים לחנך את בנו או בתו אפילו במצוות עשה משהגיעו לחינוך כל שכן

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

שיכשירנו ע"י מזיגת ששה חלקים
מים ואחד יין כמ"ש בי"ד סי'
קל"ד מותר לומר לנכרי להשקותו
לו:

סעיף ו

ויש אומרים שכל שהוא לצרכו
של תינוק כגון אכילה ושתייה לא
גזרו בו חכמים כלל ומותר
להאכילו בידים כל דבר שאין
איסורו אלא מדברי סופרים אם
צריך לכך אע"פ שהגיע לחינוך
אבל אם אינו צריך לכך אסור
להאכילו אפילו אינו בר הבנה
(ואביו צריך למחות בו אם הוא
בר הבנה) אפילו באיסור דברי
סופרים שהרי אסור להניקו חלב
אמו אחר כ"ד חדש אע"פ שאין
איסור חלב אשה אלא מדברי
סופרים הואיל ואינו צריך לו אחר
כ"ד ויש לסמוך על דבריהם להקל
בדברי סופרים אם הוא צריך לכך
ואין שם נכרי להאכילו על ידו.
ואף אם אין התינוק צריך לכך
אלא שהגדול צריך לכך שיעשה
לו תינוק איזה דבר האסור מדברי
סופרים אין איסור לפי סברא זו
ליתנו לו שיעשהו לו אלא
כשנותנו לו בקביעות תדיר שיש
לחוש שמא יתגל התינוק ויסרך
בעשיית דבר זה ויבא לעשותו אף
כשיגדיל אבל כשנותנו לו

סעיף ד

אבל אמו אין מצווה עליו כלל בין
במצות עשה בין בלא תעשה:

סעיף ה

וכל זה לענין להפרישו מאיסור
אבל לספות לו איסור בידים אסור
לכל אדם מן התורה אפילו אינו
בר הבנה כלל שנאמר לא תאכלום
ופירשו חכמים לא תאכלום
לקטנים ואפילו דברים האסורים
מדברי סופרים אסור להאכילו
אפילו הוא צריך לכך ואפילו הוא
חולה כל שאין בו סכנה כמו
שאסור בגדול וכן אסור להרגילו
בחילול שבת ומועד אפילו
בדברים האסורים משום שבות.
ונכרי המאכיל איסור לתינוק
שאינו בר הבנה אין אביו צריך
למחות בו אבל אסור לכל אדם
לומר לנכרי שיאכילנו שהאמירה
לנכרי אסורה בכל האיסורים
שבתורה וכל שכן שאסור לומר כן
להתינוק. ואם התינוק צריך לכך
כגון שהוא קצת חולה מותר לומר
לנכרי להאכילו שצרכי קטן דינם
כחולה שאין בו סכנה שהתירו בו
אמירה לנכרי אפילו באיסורי
תורה כמו שנתבאר בסי' שכ"ח
וכן אם צריך לשתיית יין ואין שם
יין ישראל אלא סתם יינם של
נכרים ואין היין חזק כל כך

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

מתירין לו צרכיו ולא יטעה מזה לעשות כן כשיגדל ולכן מותר להאכילו קודם קידוש אם הוא רוצה לאכול וכן לשתות ואסור לענותו וכן כל כיוצא בזה בשאר כל איסורי דברי סופרים:

סעיף ח

כל דבר שהוא משום חינוך מצוה מותר לספות לו איסור בידיים כגון להאכיל פסח לקטן שהגיע לחינוך אע"פ שלא נמנה עליו ואין הפסח נאכל אלא למנויו אעפ"כ כיון שמתכוין לחנכו במצות מותר. אבל מצוה שלא שייך בה חינוך דהיינו שלא יוכל לעשותה כשיגדל שזהו עיקר טעם החינוך כגון להטעימו מכוס של מילה ביום הכיפורים כדי שלא תהא הברכה נראית לבטלה אע"פ שזהו צורך מצוה מכל מקום כיון שכשיגדל יאסור לו לכן גם עכשיו אסור משום שמא יסרך בכך ויטעום ממנו גם כשיגדל כמו שיתבאר בסי' תרכ"א. ולכן כל שבות שמותר לעשותן על ידי נכרי לצורך מצוה אסור לעשותן ע"י קטן משום שמא יסרך בכך אם לא באקראי בעלמא כמו שנתבאר למעלה:

סעיף ט

אסור ליתן לתינוק חגב חי טמא

באקראי בעלמא אין לחוש לכך רק שיהא בענין שאין בו איסור מה שעושה בשבילו כמ"ש בסי' של"ד כגון לצורך מצוה. לפיכך מותר להטעים לתינוק שהגיע לחינוך מכוס של קידוש שמקדשין בבית הכנסת אף על פי שהתינוק אינו צריך כלל לטעימה זו ויכול הוא להמתין מלטעום עד שישמע הקידוש שבמקום סעודה בבית אביו המחנכו לזה אעפ"כ כיון שאיסור הטעימה קודם הקידוש הוא מדברי סופרים ויש לנו צורך בטעימה זו ואין לאסרה אלא משום שמא יסרך בה התינוק וזה אין לחוש בקידוש שבבית הכנסת שאין מטעימים להתינוקות בקביעות בכל שבת ושבת שלפעמים יש אורחים השובתים ואוכלים בחדרי בית הכנסת ושומעים הקידוש משם ואז אין צריך כלל להטעים לתינוקות כמו שנתבאר בסי' רס"ט:

סעיף ז

וכל זה כשמאכילים איסור לתינוק לצרכינו וכן אם אומרים לו לעשות לנו איזה דבר האסור אפילו מדברי סופרים אבל כל שהוא צרכו של תינוק ותקנתו לא חששו בו שמא יסרך בכך ויעשה כן לכשיגדל לפי שידוע לו שבשביל שהוא קטן

שלחן ערוך אדמו"ר הזקן

שכתובים עליה אותיות שאסור לאכלה בשבת כמ"ש בסי' ש"מ אף על פי שהתינוק יאכלנה בודאי כיון שמתכוין הוא להנאת עצמו אין צריך להפרישו כמו שנתבאר למעלה רק שלא יתן גדול לתוך פיו של תינוק:

סעיף יא

קטן שהכה אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו אע"פ שאינו צריך תשובה כשיגדל מכל מקום טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אף על פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין ולענין דבר שבממון יתבאר בח"מ סי' שנ"ט:

לשחוק בו שמא ימות ויאכלנו ונמצא מאכילו איסור בידים כיון שהוא נתן לו האיסור וכל שכן דבר האסור הראוי לאכלו כך ואפילו דבר שאין בו איסור אלא משום בל תשקצו אסור ליתן לו אם יש לחוש שיאכלנו אבל מותר ליתן לו עוף טמא לשחוק בו מפני שאף כשימות אינו ראוי לאכילה כך:

סעיף י

(וכל זה באיסורי מאכלות ואפילו הוא איסור שהזמן גורם) אבל מותר ליתן לתינוק בשבת חפצים שיכול לעשות בהם מלאכה לעצמו ואפילו אם ידוע שיעשה בהם כגון ליתן לתינוק עוגה